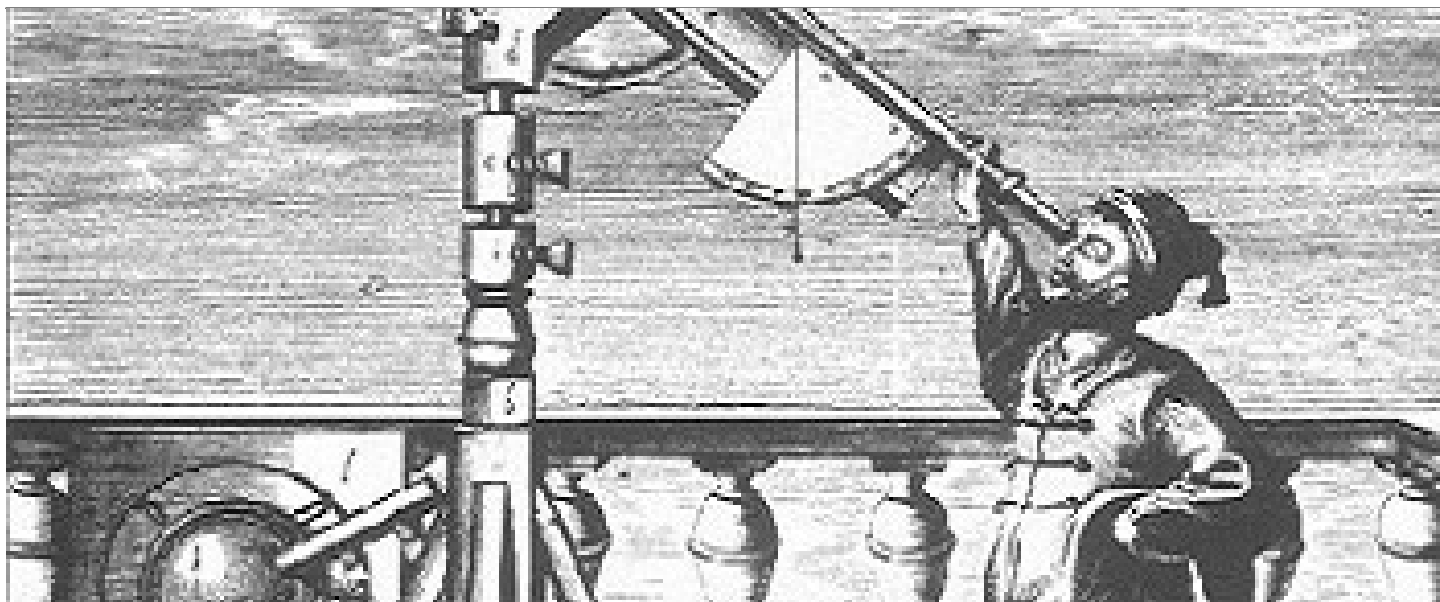

Un estudi atribueix l'invent del telescopi a l'òptic gironí Joan Roget

Autor:

Data de publicació: 05-05-2020

L'òptic gironí Joan Roget és l'inventor del telescopi? Article al suplement 'Cultura' del 'Diari de Girona' del 16 de setembre del 2008.

La revista History Today ha publicat un article en el qual es revela que l'inventor del telescopi no va ser l'holandès d'origen alemany Hans Lippershey, com fins ara s'apuntava, sinó que la idea la va tenir un gironí de nom Joan Roget. Aquesta revelació coincideix amb l'any en el qual es compleix el 400 aniversari de l'invent d'aquest aparell. La història porta la firma de Nick Pelling, informàtic, consultor i historiador en potència. Un deixeble de Galileu, Jeroni Sirturo, ja havia atribuït l'invent a Roget. Malgrat que va desenvolupar la seva activitat professional a Girona, el seu nom no surt citat en la premsa gironina dels últims dos-cents anys ni existeix, en principi, documentació sobre un personatge que, de cop i volta, pot convertir-se en famós 400 anys després.

El gironí Joan Roget ja havia estat mencionat en alguns estudis i treballs, però es tracta d'un personatge poc conegut. Arran d'aquesta tesi que proposa Pelling i que a continuació s'explica, tots nosaltres tindrem present l'òptic i inventor gironí del telescopi: Joan Roget. La tesi de Pelling és basa en el treball d'un altre català, José María Simón de Guilleuma (1886-1965), que va rastrejar les empremtes fugisseres de Roget i va morir sense completar del tot la seva tasca. La història que planteja Pelling és laberíntica però es llegeix com una novel·la negra. Arrenca a la tardor de 1608 a la Haia. Allà es presenta al 25 de setembre l'òptic Hans Lipperhey i sol·licita audiència al príncep holandès Maurici de Nassau. La seva intenció era mostrar-li un invent revolucionari que li permetria veure qualsevol objecte a llarga distància.

El telescopi de Lipperhey suscita l'admiració del príncep holandès Maurici de Nassau i dels seus enemics. Segons explica la llegenda, el negociador espanyol a la Haia, Ambrosio de Spínola -retratat per Velázquez a Les llances- va comentar: «D'ara endavant ja mai estaré segur perquè vostè, Nassau, podrà veure'm des de la llunyania». Ple d'orgull, l'òptic Lipperhey registra la patent el 2 d'octubre, però no és l'únic. Dues setmanes després dues persones més van al registre amb artefactes similars: Jacob Metius i Zacharias Janssen. L'interrogant que planteja Nick Pelling és: ¿per què Metius, Janssen i Lipperhey van tenir pràcticament a la vegada la mateixa idea?. D'aquí sorgeix el motor de la tesi de

Nick Pelling, qui sosté que cap dels tres va ser el pare d'aquest instrument: «Els tres holandesos mentien, enganyaven, amagaven o tenien mala memòria en diversos graus». La clau de l'invent està en l'últim dels tres: Zacharias Janssen. El seu fill explica com el seu pare en realitat va copiar el disseny d'un artefacte que havia comprat i que datava de l'any 1590. El fil del telescopi de Janssen ens porta a un misteriós encontre celebrat a la Fira de Frankfurt de l'any 1608, uns dies abans que Lipperhey arribés amb el seu invent a la Haia. Segons un autor de l'època, un holandès -segurament Janssen- va intentar vendre-li a un noble alemany un telescopi, però no ho va aconseguir perquè una de les lents estava trencada i perquè el preu era exorbitat. Aquest episodi ha portat a pensar que Janssen venia en realitat un objecte fet per un altre i per a endossar la invenció del telescopi a òptics italians com G. Battista della Porta o Rafael Gualterotti. Però les indagacions de Pelling no apunten a Itàlia, sinó en direcció a Espanya. Ho fan seguint precisament el camí marcat per un altre italià -Girolamo Sirtori, qui durant l'any 1609 va deixar escrit que va conèixer el «verdader i primer inventor» del telescopi: Joan Roget. Pelling segueix els passos de Simón Guilleuma, que va bussejar en inventaris de l'època al darrere d'algun dels primers telescopis fabricats per l'òptic català. Entre ells en destaquen dos. En el primer, datat a l'abril del 1593, Pedro de Carolona llega a la seva dona una «mena de telescopi de llarga, guarnida de llautó». El segon, datat el 5 de setembre de 1608, pertany a una subhasta dels béns de Jaume Galvany, entre els quals s'hi mostra una «mena de telescopi de llauna per mirar de lluny». Segons Pelling, per l'època és molt improbable que el primer inventari respongui a la definició de «telescopi», però el segon —el de la subhasta— s'hi ajusta molt, tenint en compte els successos d'Holanda. Pelling treu una segona hipòtesis en aquesta història: «Un desconegut compra el telescopi de Galvany a Barcelona i posa immediatament rumb a Frankfurt, la fira on es presentaven anualment els llibres i les novetats científiques. Allà, en veure's que no tenia contactes, coneix Janssen i li ofereix anar a mitges en el negoci, a canvi que aquest li vengui l'objecte als seus clients.

Janssen —fascinat per l'objecte— fa l'impossible per no vendre'l. Creu que ha trobat la gallina dels ous d'or. Vol quedar-se l'invent i així ho fa. Torna de seguida a Holanda, convençut que serà capaç de fabricar alguna cosa semblant. Però Janssen no és òptic i necessita lents. Demana ajuda a Lipperhey i a Metius. S'adona que a la vegada propaga el secret i cava la seva pròpia tomba. Quan construeix el seu propi telescopi i va a l'oficina de patents, s'adona que Lipperhey es qui el va avançar, arrabassant-li de passada els llores a l'òptic de Girona.» Pelling no amaga en cap moment la seva condició de deutor de les indagacions del seu predecessor català, el primer a seguir la pista de Roget. L'autor d'aquesta història va contactar amb la família i es van mostrar satisfets que algú hagués recollit el testimoni del seu pare. Pelling no aspira que els historiadors donin per bona la seva tesi, encara que creu que és una explicació plausible d'allò que va passar fa anys: «Però qui sap. Hi ha per aquí molts arxius sense rastrear».

Diari de Girona

Cultura

16.09.2008 | 03:49

<https://www.diaridegirona.cat/cultura/2008/09/16/estudi-atribueix-l'invent-del-telescopi-loptic-gironi-joan-roget/287371.html>